

ป ร ะ มู ร

อุลุชาวณะ

ปีที่ ๖๐ แห่งการเป็นศิลปิน

Rama IX Art Museum Foundation

N 5200

พ 6 22๗

ป ร ะ มู ร

อูลุชาฎะ

ปีที่ ๖๐ แห่งการเป็นศิลปิน

Rama IX Art Museum Foundation

Signature

เลขประจำหนังสือ N 5200
วันลงทะเบียน ๖๐ / ๓๑ / ๔๐
เลขทะเบียน ๐๐๐ ๔๙

CON-tempus
THE BANGKOK FINE ART CENTER

กตเวทิตา
ที่มีต่ออาจารย์นั้น
มีอาจแทนได้เพียงหนังสือเล่มนี้
หากเป็นสำนัก
อันไพศาล
อันนิรันดร์
จากทุกดวงใจของ
เมื้อวโบราณ

Rama IX Art Museum Foundation

อาจารย์ประยูรของเรา

6 นื่องในโอกาสที่อาจารย์ประยูร อุสุชาภูะ มีอายุครบรอบ ๖๐ ปีในปีนี้ พวกเราในสำนักพิมพ์ เมืองโบราณทุกคนมีความปลื้มปิติในความเจริญทางอายุของท่าน อาจารย์มักบ่นเสมอว่า พออายุครบ ๖๐ ปีแล้วก็จะวางมือ เลิกทำงานไปอยู่บ้านเฉย ๆ ราวกับว่าจะต้องเกษียณตัวเอง ตามแบบราชการ ที่จริงอาจารย์ยังมีอายุมากขึ้น ก็มีทั้งประสบการณ์และความคิดมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงควรเป็นหลักและที่พึ่งให้แก่พวกเราต่อไป

ความสำเร็จในการดำเนินงานของสำนักพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นวารสารเมืองโบราณ หรือการจัดพิมพ์หนังสือวิชาการอื่น ๆ ที่ลุล่วงมาแล้วนั้น เป็นผลมาจากการชี้แนะและงานเขียนงานค้นคว้าของอาจารย์เป็นส่วนใหญ่ทีเดียว โดยเฉพาะวารสารเมืองโบราณนั้น นับแต่คุณเล็กและคุณประไพ วิริยะพันธุ์ ได้ชักชวนให้อาจารย์มาร่วมงานด้วย อาจารย์ก็ทำหน้าที่บุกเบิกและประคับประคองเรื่อยมา อย่างทุ่มเททั้งกายและใจทีเดียว มีความเป็นห่วงเป็นใยอย่างสม่ำเสมอ พวกเราทุกคนจึงตระหนักและสำนึกในความจริงใจ ความเมตตาของอาจารย์ตลอดมา

อาจารย์คือส่วนหนึ่ง และเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ของวารสารเมืองโบราณ เพราะผลงานของอาจารย์ที่นำเสนอในทุกฉบับนั้น ล้วนมาจากการพบเห็นข้อเท็จจริงทั้งสิ้น อาจารย์เป็นนักวิชาการที่ยืนและมีใจกว้าง เพราะชอบออกไปค้นคว้าหาความรู้อยู่ตลอดเวลา แม้ว่าการออกไปแต่ละครั้งนั้นจะยากลำบากก็ตาม เมื่อได้ข้อมูลมาก็ไม่หวงแหน พร้อมเสมอที่จะให้ความรู้แก่ทุกคนที่เข้าไปพบหา ในขณะเดียวกันก็พยายามเขียนออกเผยแพร่ รวมทั้งตั้งข้อสังเกตและแสดงความคิดเห็นให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้มีอุปการะคุณแก่วงการด้านศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์โบราณคดีของประเทศโดยแท้

ในชีวิตส่วนตัว อาจารย์คือผู้ที่มีคุณธรรม แม้จะมีอารมณ์อ่อนไหวตามแบบศิลปิน แต่ก็สามารถควบคุมตนเองไม่ให้อยู่ในอบายมุข ไม่ดื่มของมึนเมา แต่ชอบที่จะทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา มีเมตตาจิตไม่เคียดแค้นผู้อื่น อีกทั้งเป็นคนที่ไม่โลภเห็นแก่ได้ อาจารย์เป็นผู้มีความรู้ทางโหราศาสตร์อย่างแตกฉาน ใช้นามปากกา “พลูหลวง” แต่ก็ไม่เคยได้ใช้ความรู้ดังกล่าวหากินจนร่ำรวย ท่านเองตรงข้ามกลับเห็นว่าการทำนายทายทักให้แก่ผู้อื่นโดยไม่คิดค่าตอบแทน เป็นวิทยาทาน เป็นการกุศลและเป็นกรณียกิจที่พึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในยามที่จะมีเคราะห์กรรม ดังนั้นในวาระครบรอบ ๖๐ ปีของอาจารย์ในปีนี้ ก็คงไม่มีอะไรดีไปกว่าที่จะกล่าวว่า อาจารย์คือบุคคลที่บรรลุนิยามความเป็นครูบาอาจารย์อันทรงคุณธรรมแล้วอย่างสมบูรณ์.

ศรีศักร วัลลิโภดม

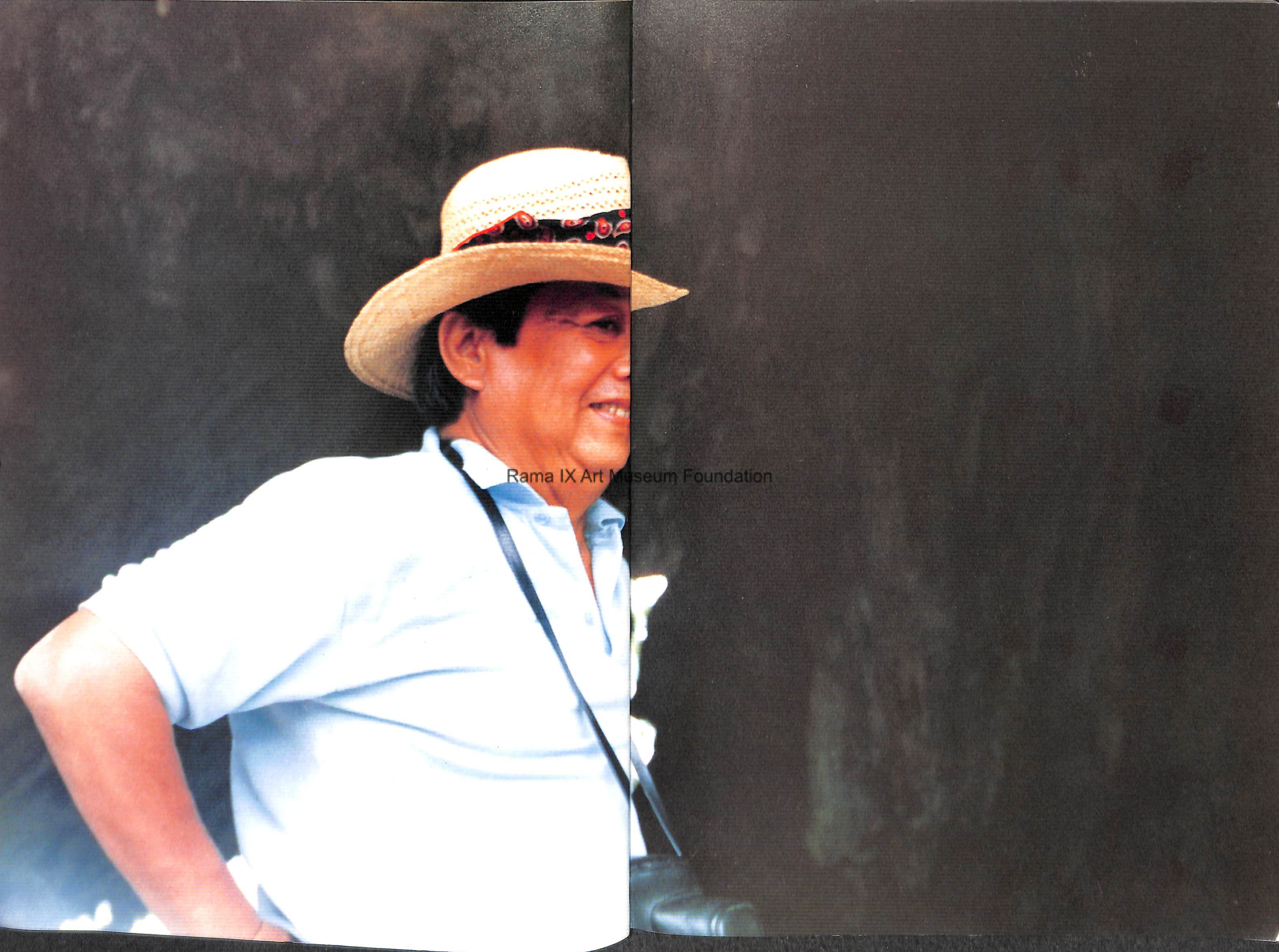
๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

อาจารย์ประยูรที่ข้าพเจ้ารู้จัก

ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ สมัยเมื่อศึกษาอยู่ ร.ร.ศิริศาสตร์ สี่พระยา มีอาจารย์สอนศิลปะที่นักเรียน ศิริศาสตร์รู้จักกันดี ท่านชื่อ อาจารย์มานะ อุทยานนทร์ตรี ท่านศึกษาที่ ร.ร.ศิลปากร รุ่นเดียวกับอาจารย์ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ อาจารย์ไพฑูรย์เรียกท่านว่าโต ท่านเดินตรวจแถวและชอบถือไม้เรียว คอยใช้ไม้ตีขาพวกชอบยืนแถวไม่ตรง ถ้าจำไม่ผิดต้นปี พ.ศ.๒๕๓๓ เดือน พฤษภาคม ท่านนำครูหนุ่มรูปร่างสันตัดหน้ายิ้ม ผูกไทเรียบร้อย ผมท่านหวีเรียบ โดยอาจารย์มานะ ท่านแนะนำคุณครูหน้ายิ้ม ใจดี เข้ามาในห้องว่าจะมาสอนศิลปะ สำเร็จจากศิลปากร พวกเพื่อน ๆ ในห้องต่างก็ยิ้มแย้มเพราะได้ครูใหม่ท่าทางใจดี จำได้ว่าท่านชอบเสื้อสีเขียว ๆ แบบเขียวอ่อนอมฟ้า กางเกงก็เป็นสีเขียว ๆ ฉะนั้นพอถึงชั่วโมงศิลปะ ท่านจะสอนถึงหลักทฤษฎี การผสมสีต่าง ๆ ตอนแรกพวกเราก็งง ๆ แต่ต่อมาก็คุ้นกับการผสมสี การจัดภาพองค์ประกอบต่าง ๆ การวาดภาพจากหุ่นเหลี่ยมท่านก็พยายามนำมาสอนเป็นเบื้องต้น เป็นอย่างนี้แทบทุกครั้ง คือก่อนหมดชั่วโมงศิลปะท่านจะเล่าเรื่องศิลปะ สงครามทROY ม้าไม้ เทพนิยายต่าง ๆ ของกรีก ดังนั้น ชั่วโมงศิลปะจึงเป็นชั่วโมงสนุก พวกเราต่างก็นั่งฟังเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจารย์ท่านจะเล่าต่อทุก ๆ ชั่วโมง แต่ต้องให้งานที่ทำให้ทำเสร็จสิ้นแล้ว สมัยก่อนสีหลอดแพงและยังหายาก มีสีไทยทำเป็นสิบสองสี กล่องกระดาษา จำชื่อไม่ได้แล้ว ท่านได้เป็นผู้แนะนำให้ใช้สีตราหมา กู๊กันของสง่า มยุระ เริ่มเป็นระยะแรก ๆ ท่านมาสอนทุกครั้งจะมีหนังสือศิลปะ และนำมาเปิดอธิบายถึงภาพต่าง ๆ ที่ติดใจก็คือเรื่อง แวนเก๊ะ ดอกทานตะวัน ตลอดจนไมเคิล แอนเจโล, เลโอนาโด ดา วินชี, การยืมของโมนาลิซ่า จากเหตุเหล่านี้ทำให้ข้าพเจ้าสนใจเรื่องศิลปะ และได้ถามอาจารย์ตลอด อาจารย์ได้กรุณานำเอาสมุดแบบร่างกายวิภาควิทยามาให้ดูและให้ลองหัดวาด นี่เองเป็นจุดเริ่มต้นที่อยากเรียนศิลปากร ได้นำความคิดนี้ไปปรึกษาอาจารย์มานะ ท่านเป็นครูประจำชั้น ท่านไม่สนับสนุน แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ละความตั้งใจ ได้เรียนถามอาจารย์ประยูร ท่านก็แนะนำว่าศิลปากรจะเปิดเตรียม และทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนจนสนใจ เพราะได้รับความบันเทิงใจจากอาจารย์ประยูร ข้าพเจ้าเองชอบวิธีการเขียนภาพของท่าน โดยเฉพาะการระบายสีน้ำ อยากรจะเขียนได้อย่างท่าน แต่จนแล้วจนรอดข้าพเจ้าก็เขียนภาพไม่ได้ดี ไม่ประสบความสำเร็จ หรือความสมอยาก ถึงแม้จะมีครูดี และเป็นครูคนแรกที่ทำให้เข้าใจอะไรหลาย ๆ อย่าง ตลอดจนได้รับความประทับใจมากในเรื่องของประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้ารักอยู่ยากก็เพราะได้ไปกับอาจารย์ประยูรเป็นครั้งแรก เพราะมีผู้อธิบายให้ฟัง ถึงแม้จะเคยไปตั้งแต่เด็ก ๆ แต่ก็ดูอย่างเด็ก ๆ เหตุการณ์นี้ถึงแม้จะผ่านมากเกือบ ๔๐ ปี แล้วก็ตาม แต่ก็มีสองส่วนที่ทำให้ข้าพเจ้าได้เข้ามา มีส่วนพัวพันกับศิลปากรและศิลปะ ก็คือคุณครูมานะ และอาจารย์ประยูร อุสุชาภูะ ขอกราบคารวะ สมค้ำคำว่า “คุณพระอาจารย์อ้าง อาจลือสาคร”

เสนอ นิลเดช

๔ พ.ย. ๒๕๓๑

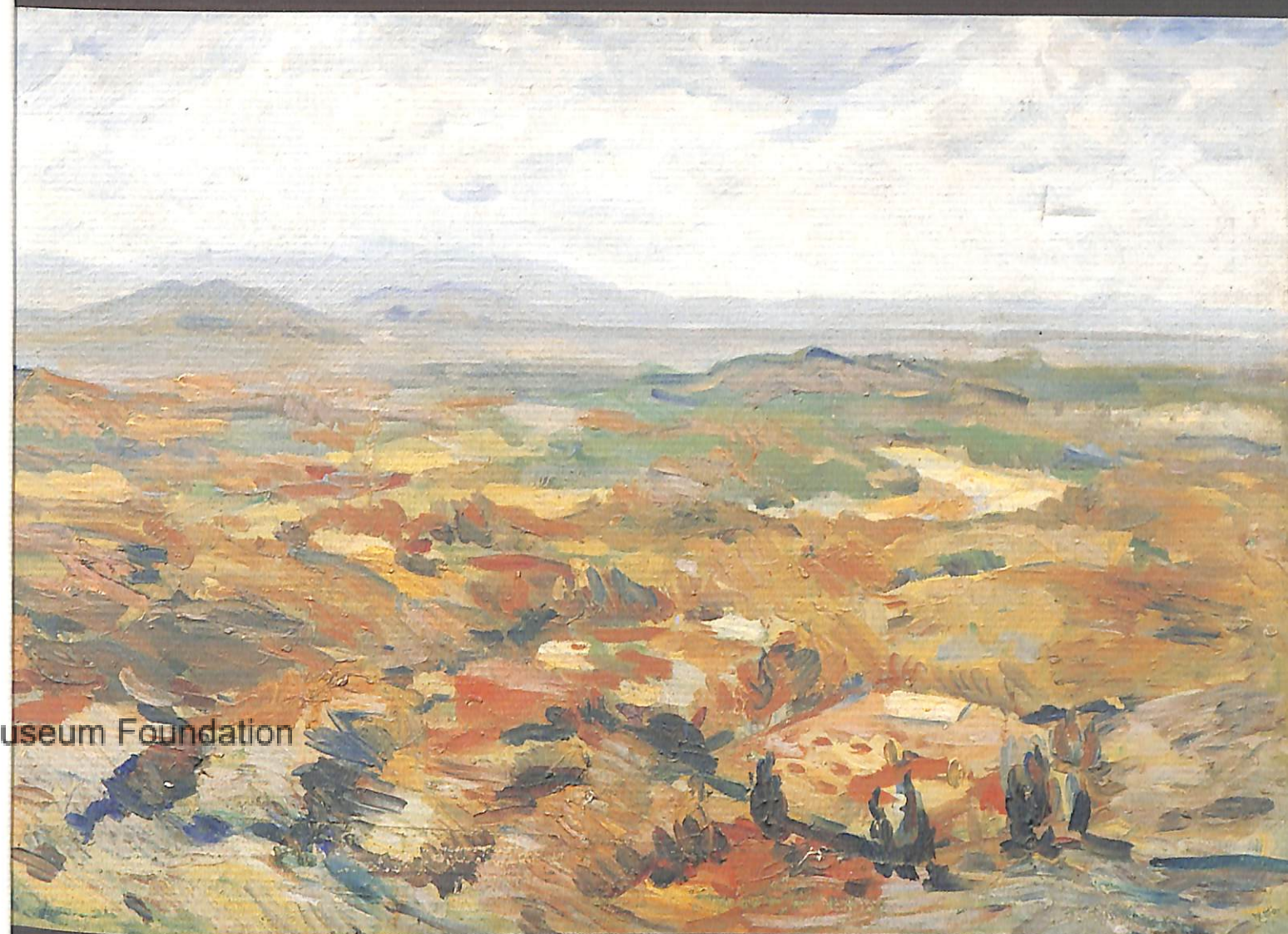

Rama IX Art Museum Foundation

“จันทบุรี” สีนํ้ามัน, พ.ศ. ๒๔๙๘
(สมบัติของหอศิลป์พระศรี มหาวิทยาลัยศิลปากร)

“จันทบุรี” ภาพสีน้ำมันจากยอดเขาพลอยแหวน
เขียนคราวเดียวขนาดเดียวกันราว ๑๐ รูป เมื่อ ๓๒ ปีแห่งอดีต
กระเป๋ารถมอเตอร์ไซด์สองแถวอันโกโรโกโส ย่ำแหลกหมด
เหลือไว้ให้มารับเหรียญทองเพียงหนึ่งเท่านั้น
คุณสวัสดิ์ ดันดิสุข มาหยิบเอาไปจากใต้บันไดโรงเรียนศิลปศึกษา
ข้าพเจ้ารับรู้ บ่เห็น ด้วยกำลังแรงเหวี่ยงในแดนไกล
รู้อีกที, ว่าได้รับรางวัลเหรียญทอง ตอนกลับมาสอนหนังสือแล้ว
จิตประหวัดไปถึง ชุตที่แหลกรานไป
หากภาพเหล่านั้นยังอยู่
ก็ไม่แน่ว่า รูป “จันทบุรี” จะได้รับเกียรติ

Rama IX Art Museum Foundation

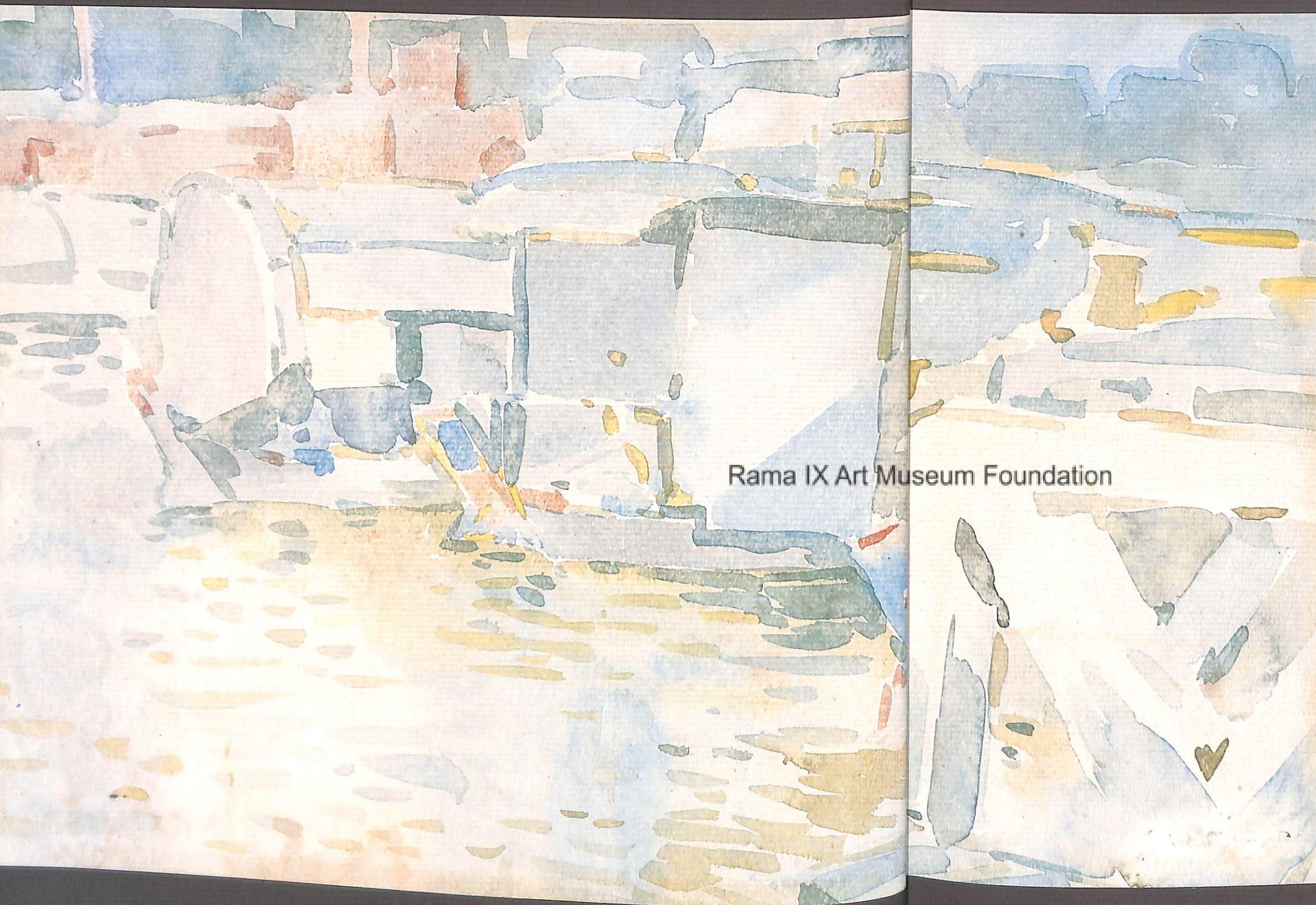
Rama IX Art Museum Foundation

“ท้องนา ปากน้ำ” สีน้ามัน, พ.ศ. ๒๕๓๘
(สมบัติของหอศิลป์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร)

“ท้องนา ปากน้ำ” เขียนก่อนรูป “จันทบุรี” เล็กน้อย
จุดที่เขียน สมัยกระโน้นอยู่น้ำโรงเรียนนายเรือ
ข้ามลำราง และแนวไพร ประมาณแมกไม้เป็นสีจางๆ
สีเหลืองอันดำ ไปด้วยสัญลักษณ์แห่งความบริบูรณ์
อากาศอันโปร่งใส สะท้อนด้วยเสียงวิหค

“ท้องนา ปากน้ำ” ผ่านการผจญภัยอย่างสมบุกสมบัน
จากสถานแสดงภาพห้องเพ้นดิ่ง ไปซุกอยู่ที่โรงเรียนแถวศรียาน
แล้วไปไหนๆ จนหายไปจากความจำ
ยี่สิบปีให้หลัง ไปเจอเจอที่บ้านพักนายทหาร ปรานบุรี
สิบปีต่อมา รู้ว่าไปอยู่ยังโรงทหารแถบบางซื่อ
ปัจจุบัน กลับมาวัดโฉมหน้าทีโรงแรมมณเฑียร
จากนั้นก็ไปจำพรรษาอย่างถาวรที่หอศิลป์แห่งชาติ วังหน้า
ยังอยู่จน ปรตยุบันกาล

“ท่าเรือในกรุงเทพฯ” สีน้า, พ.ศ. ๒๕๑๐
(สมบัติของคุณชูศักดิ์ วรพิทักษ์)

จำได้...
วันนั้น แห้งแสบร้อน
เขื่อนริมน้ำกับโป๊ะจอดเรือ ยังนิ่งสนิท ขณะที่ลมหนาวโชย
ลงมาจากฝั่ง
ข้าพเจ้าเขียนรูปนี้ หลังจากอรุณรุ่งไม่เท่าไร
ที่ท่าอีสานเสียดค ถนนตก
เรือยังไม่มาจอดท่า
กุลิกคนหนึ่งเพิ่งมาถึง เขานั่งสูบบุหรี่ อยู่ในมุมสลัว
บางที่เขาอาจจะรอเพื่อน สายตาของเขาจับมายังข้าพเจ้า
ข้าพเจ้ามองในสิ่งที่เห็นอยู่เบื้องหน้า กับแผ่นกระดาษ
ต่างก็อยู่ในจินตนาการของตนเอง
ยามนั้นเราอยู่บนโลกเพียงสองคนเท่านั้น

“เรือในแม่น้ำเจ้าพระยา” สีน้ำ, พ.ศ. ๒๕๑๐
(สมบัติของคุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์)

“เรือในแม่น้ำเจ้าพระยา” พยายามจะเดินตามแนวศิลปะนาบิส
สมัยของพ.ศ. ที่เขียนรูปนี้ ทุกรูปดำเนินในวิถีเดียวกัน

“เรือในแม่น้ำเจ้าพระยา” เคยเผยแพร่

บนปกสังคัมศาสตร์ปริทัศน์

เป็นงานชิ้นเอกของผู้เขียน...

เช่นเดียวกับภาพ “ชายหาดแม่น้ำมูล”

“ต้นไม้ที่ด่านเกวียน”

“คลื่นกับโขดหินที่เกาะเสม็ด”

“บ้านที่ตรอกอยู่ใหม่”

“เจดีย์ข้างวัดวรเชษฐ”

“เรือกระแซง หน้าวัดธรรมาราม”

และ...

“ท่าเรือวังร้าง เกาะสีชัง”